

dr.sc. Jana Vukić

jana.vukic@ffzg.hr

SOCIOLOŠKA ANALIZA

ZA GRADSKI PROJEKT CIGLANA I GRADSKI PROJEKT KUSTOŠIJA

Zagreb, 24.5.2022.

UVOD

Prostor GP Ciglana i GP Kustošija iznimno je važan sa sociološkog stajališta za urbanu kvalitetu života jer zbog svojeg položaja i veličine predstavlja potencijal za unapređenje zelene infrastrukture, javnih i društvenih sadržaja kao i za očuvanje identiteta prostora i zagrebačke povijesti. Ciglana je kao objekt industrijske baštine jedna od rijetkih relativno očuvani građevina koje se mogu biti identitetski (povijesni) markeri prostora, a ujedno omogućiti uvođenje novih, suvremenih sadržaja nužnih za razvoj grada. U tom je smislu prilikom daljnjih projekata bitno što više očuvati građevinu/sklop u izvornom obliku te revitalizacij i prenamjenu izvesti uvažavajući povijesni stil i arhitekturu. Dodatni potencijal prostora koji se odnosi na kvalitetu života i prostora ujedno u takvom uređivanju prostora Ciglane i njene okoline jest stvaranje **kontinuiteta javnih sadržaja na širem prostoru (koji mu jako nedostaju), a prostori Grmošćice, Mullerovog brijega i drugih zelenih dijelova mogu se oblikovati kao "Maksimir na Zapadu", što bi omogućilo i kvalitetnije stanovanje, višu urbanu kvalitetu života (kvalitetu zraka, smanjenje buke i drugi negativnih utjecaja).**

Povijesno je to bio rubni dio grada (granica tj. mitnica) što je i sada vidljivo u strukturi stanovništva i prostornoj organizaciji (Kustošija i dr.), osim toga radi se o industrijskom dijelu koji je i dalje obilježen infrastrukturnim značajkama tog tipa (željeznica i dr.). Grafički prilog 1 prikazuje širi prostorni obuvat, uz razliku u tipu stanogradnje, karakterističnu organizaciju ulica i industrijska područja, koji sada prolazi intenzivnu transformaciju zbog nove izgradnje i uvođenja novi sadržaja u ovom, kao i širem gradskom obuvatu. Ono što je povijesno bila periferija, postalo je dio gradskog tkiva, ali razvoj kvalitetne mreže javnih prostora, sadržaja i ostale infrastrukture to nije pratio na zadovoljavajući način.

Prikaz prostora s namjenom, tipologijom izgradnje i zelenim zonama

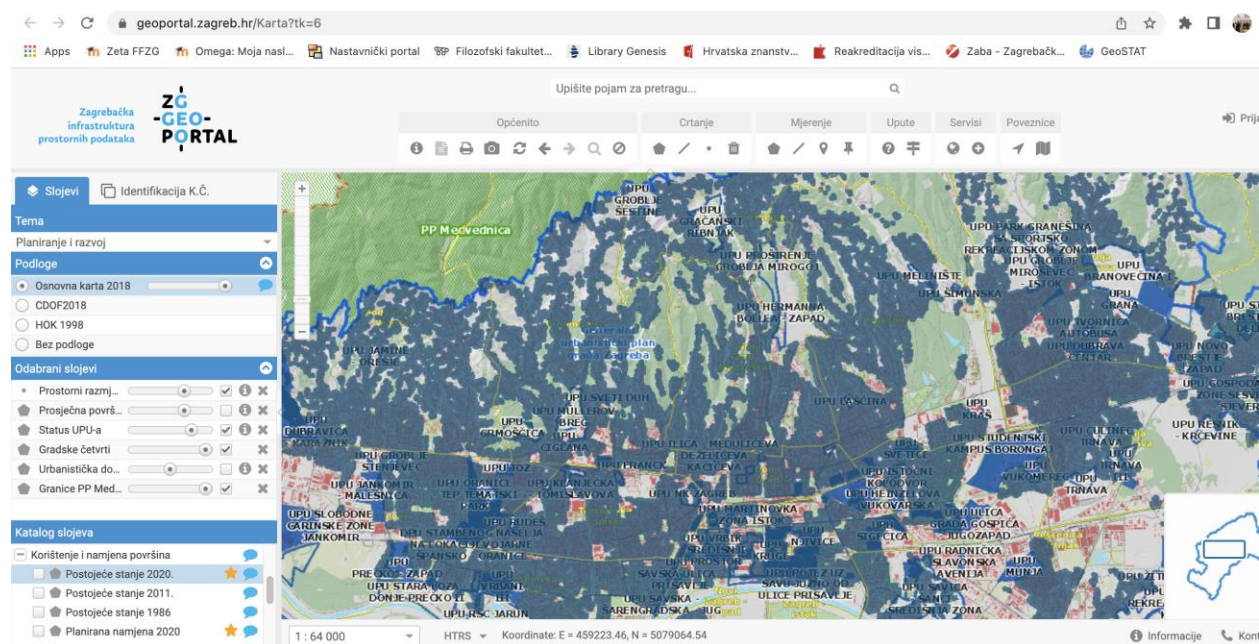
Grafički prilog 1. Izvor: Geoportal, Grad Zagreb (3D model)

ANALIZA PROSTORNIH I DRUGIH PODATAKA (sekundarna analiza)

Okvir analize prostorni podataka, odnosno sekundarna analiza javno dostupnih podataka počiva na sljedećim temeljnim postavkama iz perspektive urbane sociologije:

- urbana održivost: ekološka, ekonomska i socijalna i kulturna dimenzija
- socijalna održivost (socijalni kapital, povezanost stanovnika i solidarnost) povezana je s kapilarnom mrežom javnih prostora i sadržaja na razini gradskog kvarta i susjedstva
- vizija razvoja grada/urbane aglomeracije/prostora u globalu mora biti čvrsto u skladu s održivošću i staviti čovjeka (sadašnje i buduće generacije) u središte
- razvoj bez takve vizije znači sigurnu dominaciju najjačih aktera - političkih i ekonomskih, najčešće na štetu stanovnika i svakodnevnih korisnika prostora te prirode.

U nastavku su grafički prikazane osnovne **socio-demografske značajke** prostora, od šireg gradskog do užeg prostora GČ Črnomerec. Svi korišteni i prikazani podaci su javno dostupni službeni podaci Grada Zagreba.

Grafički prikaz 2. Gustoća nasteljenosti (Popis 2011) – najveća gustoća stanovništva je uz Ilicu

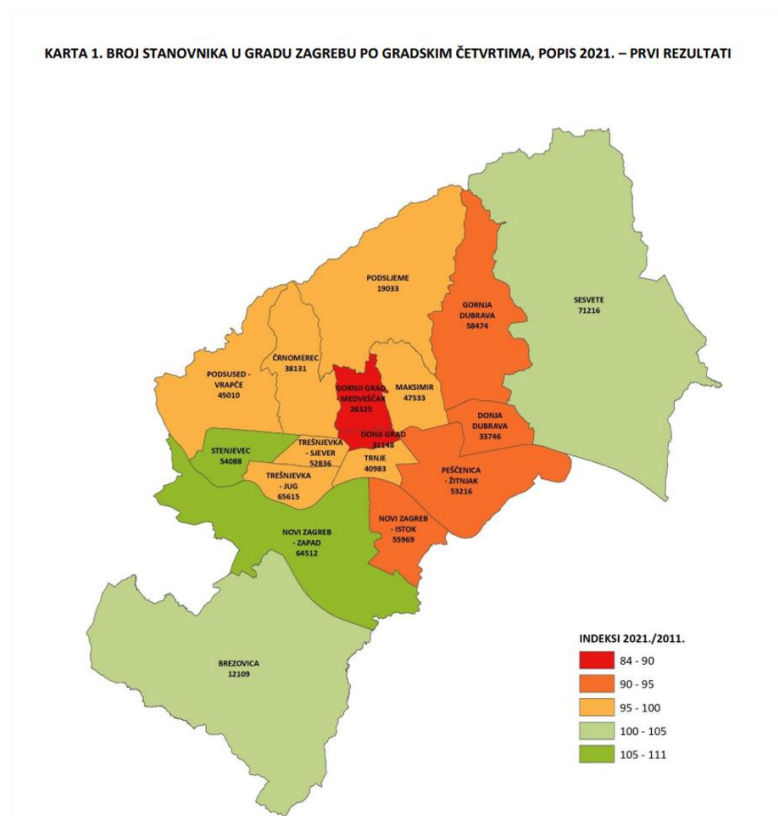
U nastavku su grafički prikazi koji pokazuju demografsku promjenu između 2 popisa stanovništva, koji ukazuju na blago smanjenje broja stanovnika u GČ Črnomerec, ali treći grafički prikaz pokazuje nove sadržaje koji su novi atraktori u prostoru te novu stanogradnju koja ovaj prostor čini jednim od najbrže rastući dijelova grada. Stoga je posebno važno uzeti u obzir potrebe stanovnika, sadašnji i budućih, njihove socio-demografske značajke i stilove života koji se bitno mijenjaju, a to dovodi do novi potreba za novim sadržajima i nove načine njihova korištenja (npr. generacijske razlike u obrazovnim značajkama, bavljjenjem rekreacijom i sportom itd.)

2. BROJ STANOVNIKA I PRIVATNA KUĆANSTVA PO GRADSKIM ČETVRTIMA, POPIS 2021. - PRVI REZULTATI

	Ukupan broj stanovnika			Privatna kućanstva		
	2011.	2021.	Indeks 2021./2011.	2011.	2021.	Indeks 2021./2011.
Grad Zagreb	790 017	769 944	97,5	303 441	299 792	98,8
Donji Grad	37 024	31 148	84,1	16 616	14 465	87,1
Gornji Grad - Medveščak	30 962	26 325	85,0	12 904	11 153	86,4
Trnje	42 282	40 983	96,9	18 352	18 097	98,6
Maksimir	48 902	47 533	97,2	19 098	18 511	96,9
Peščenica - Žitnjak	56 487	53 216	94,2	21 628	21 029	97,2
Novi Zagreb - istok	59 055	55 969	94,8	24 827	24 652	99,3
Novi Zagreb - zapad	58 103	64 512	111,0	21 564	24 179	112,1
Trešnjevka - sjever	55 425	52 836	95,3	23 783	23 284	97,9
Trešnjevka - jug	66 674	65 615	98,4	28 055	28 122	100,2
Črnomerec	38 546	38 131	98,9	15 175	14 999	98,8
Gornja Dubrava	61 841	58 474	94,6	21 257	20 330	95,6
Donja Dubrava	36 363	33 746	92,8	12 319	11 259	91,4
Stenjevec	51 390	54 088	105,3	18 983	21 022	110,7
Podsused - Vrapče	45 759	45 010	98,4	16 781	16 495	98,3
Podsljeme	19 165	19 033	99,3	6 591	6 344	96,3
Sesvete	70 009	71 216	101,7	21 950	22 392	102,0
Brezovica	12 030	12 109	100,7	3 558	3 459	97,2

Izvor: DZS; obrada: GUGEOŠP - Odjel za statističke i analitičke poslove

Grafički prikaz 3. Broj stanovnika GČ Črnomerec (Popis 2021)

Grafički prikaz 4. Broj stanovnika prema GČ – razina Grada Zagreba (Popis 2021)

Analiza sadržaja javnih Facebook grupa

„Zakaj volim Zagreb“

„I to je Zagreb“

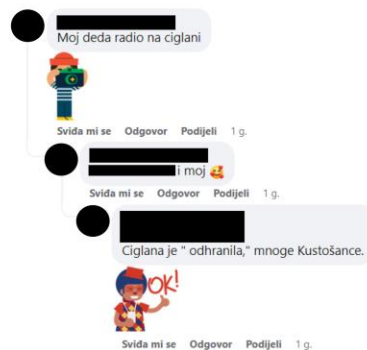
„Moj kvart - Črnomerec !“

„Volim Črnomerec“

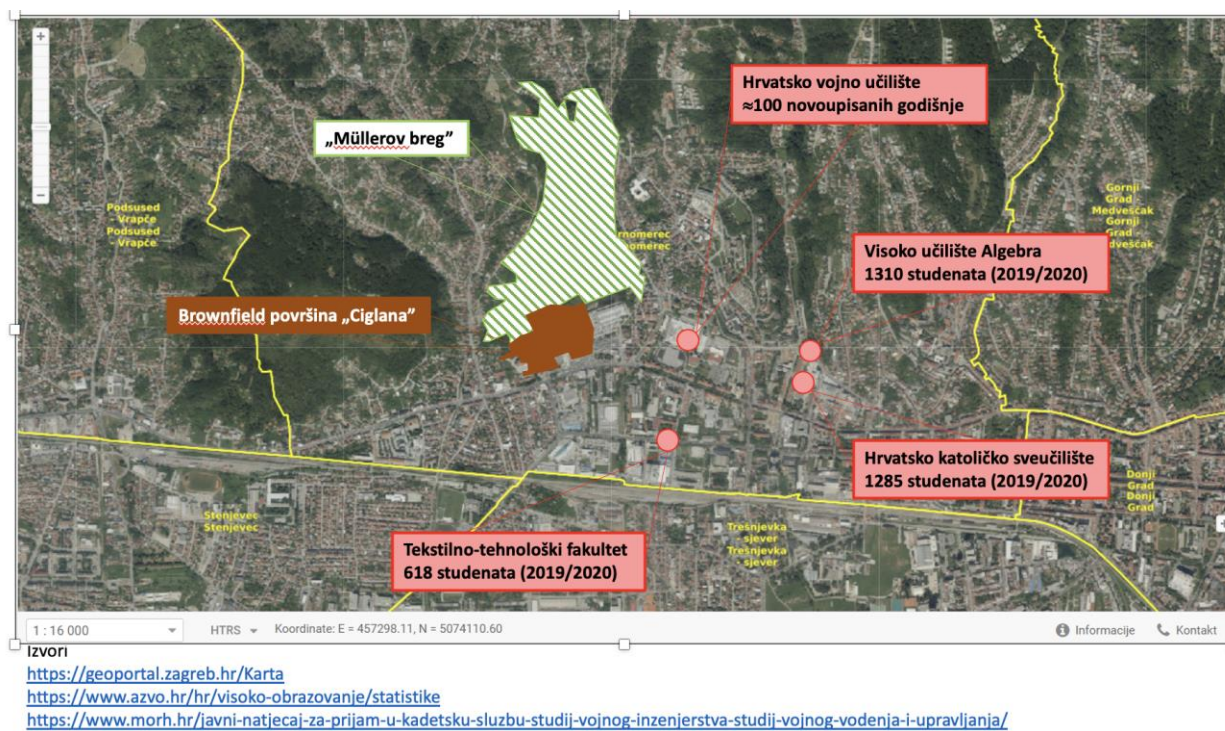
„Epitaf staroj ciglani“

Stara je ciglana, koja je zapošljavala stotine ljudi, potpuno devastirana. Drži se jedino nekadašnja upravna zgrada na llici. Sve je drugo doslovno pretvoreno u divlje odlagalište otpada, ruševno, pogorjelo. A danas su u nepovrat otišli i dimnjaci. Zbogom, stara ciglano.

Danas je zapuštena, nostalgija, dimnjaci ciglane kao dio prepoznatljive vizure, ciglana je ostala u memoriji stanovništva, ciglana bitna kao mjesto zaposlenja lokalnog stanovništva, potreba za uređenjem i smještanjem javnih sadržaja u nju

Grafički prikaz 5. Analiza sadržaja javnih Facebook grupa posvećeni Črnomercu

Grafički prikaz 6. Novi obrazovni sadržaji (visoko obrazovanje) s prikazom broja studenata

TERENSKO PROMATranJE – KVALITETA PROSTORA I SADRŽAJA

Črnomerec

Okretište Črnomerec

- **sadržaji:**
 - postavljeni javni wc na dvije lokacije na okretištu
 - 4 kafića
 - trgovina namirnicama
 - trgovina odjećom
 - A1
 - papirnica
 - 5 pekara (3 kioska-pekare, 2 pekare u sklopu zgrade na okretištu)
 - 2 štanda s voćem i jedan kiosk s voćem
 - štand s odjećom
 - 2 kioska
 - 2 fast fooda
- zelena površina s drvećem i klupama u sredini okretišta
- urbana oprema: klupe i novi koševi za smeće
 - urednije, uređenije i ugodnije nego prije, novi asfalt na stanicama i nove nadstrešnice s klupama na stanicama za autobus i tramvaj i javni wc kojeg prije nije bilo
 - i dalje se na zidiću uz okretište prodaje sve i svašta, ljudi se zaustavljaju i kupuju na crno, čak je i na Facebook grupi Okretište Črnomerec stavljena fotografija tog zidića s različitim proizvodima i komentari ispod slike su pozitivni i ljudima je to super- nešto slično buvljaku

Slika1. Novouređene autobusne stanice na okretištu Črnomerec

- Tržnica Črnomerec- prazni štandovi- ne radi iako na službenim stranicama stoji radno vrijeme (postoji mogućnost da zbog toga ljudi na okretištu na nekoliko štandova prodaju voće i povrće)
- Okretište Črnomerec podsjeća na tržnicu i *buvljak*, moglo bi se reći da je okretište i manja tržnica u jednom

Slika2. Tržnica Črnomerec

Štandovi Črnomerec (Trgovina mješovitom robom)- pola štandova je prazno, na dijelu gdje su nekad bili štandovi napravljen je parking.

Ciglane Črnomerec

- sadržaji:
 - otvorena 4allGym u sklopu kojeg se nalazi i manji kafić s terasom na ulazu
 - muški i ženski wc u prostorima ciglane
 - prostor iza Ciglane služi kao poligon za autoškolu
 - prostor ispred Ciglane služi kao veliki parking

Cjelokupni prostor je ostavlja dojam zapuštenosti i u raspadnom je stanju (razbijeni prozori, popadale cigle, rupe u asfaltu na parkingu ispred ciglane, grmlje i smeće), dijelovi Ciglane su porušeni te je oko Ciglane postavljena žica koja upozorava na opasnost od mogućeg rušenja (nije sigurno za ljude).

(fotografije u nastavku)

Slika3. 4allGym

Slika4. Poligon iza Ciglane

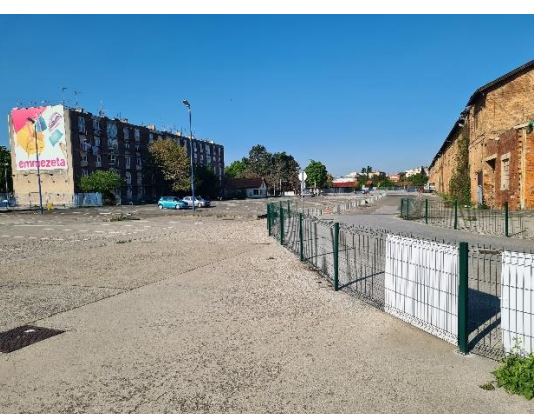
Slika5. Prostor Ciglane

Slika6. Prostor Ciglane

Slika7. Ciglana

Slika8. Parking ispred Ciglane

Kustošija-centar

Kvart u cjelini nema zanimljivijih sadržaja koji bi privlačili ljude na zadržavanje, Tržnica Kustošija većinom je pusta i prazna.

Slika 9. Tržnica Kustošija

Tržnica Kustošija

- sadržaji:
- 2 pečenjare, 2 štanda s voćem, štand s cvijećem, kiosci na kojima se prodaje piletina te sirevi i mlijeko
- ostali štandovi i kiosci su zatvoreni i prazni
- Nama – Konzum i nekoliko dućana s odjećom i obućom

U blizini: iza tržnice je restoran i kuglana Grmošćica (tete na tržnici su mi rekle da kuglana radi, da djeca idu na treninge i da imaju natjecanja); u blizini tržnice i Name/Konzuma nalaze se kafići, slastičarna, pekare, manje kvartovske trgovine, cvjećarna, krojački obrt, urar.

ZAKLJUČNO - PROBLEMI I POTENCIJALI PROSTORA

PROBLEMI	POTENCIJALI
• deficit javnog prostora • dominira automobilski promet (u kretanju i mirovanju) • Ilica i pruga dijele prostor S-J (barijera) • deficit javnih i društvenih sadržaja • nedostaju zelene i rekreacijske zone i sadržaji • nesigurne zone i prolazi/prijelazi za pješaka, bicikl itd. • posebNo ugrožene ranjive skupine (djeca, stariji, invalidi...)	• novi sve/veleučilišni sadržaji u okolici (Vojno učilište, Algebra, Katoličko sveučilište) • nova stambena izgradnja - novi stanovnici (procjena oko 8700 potencijalni stanovnika) • zelene zone poput Grmošćice itd. očuvati od motornog prometa kao sigurne, rekreacijske zone i prostore (u skladu s <i>Green Dealom</i>, <i>Novom lajpciškom poveljom</i> i dr.) • Ciglana može postati središte javnog života i omogućiti ugodno provođenje vremena stanovnicima + korisnicima (institucije) + dnevnim migrantima

PREPORUKE

- Ciglana ima potencijal postati gradski centar s javnim sadržajima za rad, učenje, zabavu i rekreaciju (multifunkcionalnost) za sadašnje i buduće stanovnike, korisnike prostora, a moguće i dnevne migrante (terminal Črnomerec).
- S obzirom na intenzivnu izgradnju (stambenu, poslovnu i dr.) u okolnom prostoru potrebno je osigurati javne i društvene sadržaje te pristup zelenim zonama (Grmošćica i dr.) koje će zadovoljiti potrebe novih stanovnika i pružiti mogućnost rekreacija i drugih aktivnosti.
- Nužno je posebnu pažnju posvetiti izgradnji i očuvanju zelene infrastrukture.
- Stvoriti spoj s Kustošijom koji bi omogućio sigurno i jednostavno korištenje sadržaja pješacima i ostalim sudionicima u prometu, ali s prednosti na rješenjima usmjerenim na održivu urbanu mobilnost i zelenu infrastrukturu.
- Napraviti zeleni pojas uz Ilicu kao sigurni pješački put koji bi bio zaštita od buke i drugih negativnih utjecaja motornog prometa, a pružao bi i mogućnost sigurnog dolaska do mjesta stanovanja, knjižnice i drugih javnih i društvenih sadržaja.
- Nužno je rješavanje deficita javnih sadržaja namijenjenih djeci: vrtić, škola; kao i stvaranje sigurni prijelaza i putova do navedenih sadržaja (potodnik, nadvožnjak ili neko drugo rješenje za prelazak Ilice, kao i pruge).
- Za podizanje kvalitete života iznimno je važna zelena i sigurna zona za stanovanje i boravak uz adekvatan javni prostor i zelenu infrastrukturu, a po mogućnosti i biciklističku infrastrukturu
- Poželjno bi bilo u sadržaje uvrstiti tržnicu, koja treba biti moderna i višefunkcionalna
- Tržnicu je moguće povezati s ugostiteljskim sadržajima koji bi nudili svježu i domaću hranu tijekom dana kada je najviše prometa i potrebe za takvim sadržajima, a uz adekvatan javni prostor nudila bi i mogućnost druženja i okupljanja (kvalitetan javni prostor).
- Nužno je provesti participativne aktivnosti kako bi se što jasnije oblikovale sociološke smjernice temeljene na potrebama stanovnika. (vidi plan u nastavku)

PLAN PARTICIPATIVNIH AKTIVNOSTI (SOCIOLOŠKA STUDIJA)

Druga faza istraživanja (sociološka studija) treba se sastojati od prikupljanja podataka metodom intervjua, fokus grupe i metodom ankete o osnovnim temama:

- sadašnje stanje prostora (problemi, potrebe)
- prijedlozi za preobrazbu i unapređenje kvalitete života (javni prostor, sadržaji javne i društvene namjene, dostupnost različitih sadržaja za svakodnevni život i zadovoljstvo kvalitetom života, prometna povezanost, održiva mobilnost i dr.)
- prijedlozi za revitalizaciju šireg područja.

Planirani načini provedbe:

- **prikupljanje stavova građana provedbom telefonske ankete** na reprezentativnom prostornom uzorku (GČ Čnomerec i susjednih GČ) – anketu provodi agencija (preporuka Ipsos)
- **prikupljanje stavova stručnjaka, udruga i građana 2 fokus grupe:**
 - i. stručnjaci, udruge (moguće zamijeniti intervjui provedenim elektroničkim putem, ovisno o vremenskim i organizacijskim uvjetima)
 - ii. **predstavnici lokalne samouprave** (GČ Čnomerec, MO u okviru kojih se nalaze prostori GP-a)

Trajanje fokus grupa je otprilike 90min. Trajanje intervjua je otprilike 45 minuta, a svrha je uvid u iskustva i stavove građana o problemima i prijedlozima poboljšanja uređenja i organizacije prostora obuhvaćenog ovim gradskim projektom. Vođenje fokus grupa i radionica: dr. sc. Jana Vukić.

- **provedba intervjua sa stanovnicima** (10 polustrukturiranih i dubinskih intervjua za GP Kustošija, namjeran uzorak, način regrutiranja sugovornika *snowball* metodom, socio-demografske značajke kao kriterij izbora)
- **on-line anketa** za stanovnike i ostale zainteresirane građane (javno distribuirana preko GČ, MO i Grada Zagreba)